

Puolue ja pohjoiset maakuntalehdet

Eero Sauri

Suomalainen Sanomalehtimiesliitto
Mediahistorian harrastuspiiri 7.10.2008

Kokoomuslehdet

- Vahvoja yksityisesti omistettuja tai
- Laajapohjaisesti omistettuja kannattamattomia lehtiä
  - Pohjoiset lehdet kuuluivat tähän ryhmään
- Jyrki Vesikansa: Puolueen kenttäorganisaation heikkous yritettiin korvata kattavalla lehdistöllä

Pohjois-Pohja 1932 – 1954, Perä-Pohjan (1926 – 1931) seuraaja

---

- Yhtiö Kemin Sanomalehti- ja Kirjapaino Oy perustettiin 1932
- Osakepääoma 3 mmk
- Yhteensä 3 000 osakkeesta puolue merkitsi 250 (8,3 %)
- Kemiyhtiö kaksi kertaa enemmän
- Kemiläiset liike- ja virkamiehet 75 %
- Ideologia: marxilaisuutta mutta ei työväestöä vastaan

Omistuksen kehitys

- Vuoden 1934 uusmerkinnässä osakepääoma nousi 4 mmk:aan
- Puolue merkitsi 150 osaketta (= 400)
- Omistus siten 10 %

Oy Pohjois-Pohja

- Uusi yhtiörakenne v. 1940
- Osakepääoma 1 mmk
- 10 000 osaketta
- Puolueella sama 400 osaketta kuin Kemin Sanomalehti- ja Kirjapaino Oy:ssä
- Omistus enää 4 %

Omistuksen kehitys

- Osakepääoman korotus v. 1947
2 mmk:aan (20 000 osaketta)
- V. 1949 3 mmk:aan, joka jakaantui
30 000 osakkeeseen
- Puolue ei osallistunut kumpaankaan
vaan sen omistus edelleen 400 osaketta
– nyt vain 1,3 % yhtiön op:stä
- Kemi-yhtiön omistus ennallaan: 16,7 %

Lehti siis paikallisten liikemiesten innostuksen varassa

- Tukkukauppias Tornioista, tukkukauppias Kemistä ja vesitehdas-perhe Tornioista omistivat 48 % Pohjois-Pohjasta
- Kemi-yhtiö 16,7 %
- Kemiläiset ja torniolaiset yrittäjät, yritykset, yrittäjäjärjestöt, kansallisseurat ja yksityiset kokoomuslaiset n. 17 %
- Kokoomuspuolue 1,3 %
- Selvittämättä 1/6 omistuksesta

Varattomalta puolueelta anotaan apua

- Vuoden 1947 emissiokysymykseen ei saada puoluetoimistosta vastausta
- 1948 A. Lassilan ja L. Sauraman tehtäväksi auttaa yhtiötä lainaneuvotteluissa
- Kirje puolueelle 1949: äärimmäisenä keinona lehden lakkauttaminen
- Puolueen talousvaliokunta: ahdingossa oleva puolue ei voi auttaa
- Kirje 1950: olisiko mahdollista saada painotöitä puolueelta?

Pohjois-Pohjan loppu 1954

- Kirje Kokoomuspuolueen hallitukselle 21.8.1954:
- Tarve 2 mmk tai lehti joudutaan lopettamaan välittömästi
- Vastausta pyydetään 10 päivän sisällä
- Ensimmäinen merkintä puolueen hallituksen ptk:ssa 27.10.1954
- Uuden Suomen johtokunta on käsitellyt asiaa 25.10. ja päättänyt, että yhtiö tutustuu tilanteeseen

Pohjois-Pohjan merkitys kokoomuslaiselle aatteelle

- Porvarillinen ääni Länsipohjassa, erityisesti Kemissä ja Torniossa vähäisestä levikistä (3 000) huolimatta
- Vaaliorgaani
- Päivittäisen poliittisen debatin forum sekä kunnallis- että valtakunnanpoliittisesti – päävastustajina SKDL ja maalaisliitto

Päätoimittajan merkitys

- Pohjois-Pohjan päätoimittajat puolueelle uskollisia, aina vuoteen 1952 aktiivisia ja teräväkynäisiä mielipiteen muokkaajia:
  - Lauri Lohi, Viljo Mäkipuro, Lauri Temmes, Reino Oikelmus

Rovaniemi 1921 – 1955

- Kunnallisneuvos Tuiskun ja muiden rovaniemeläisten perustama yhtiö Rovaniemen Kirjapaino Oy
- Lehti sitoutumaton 1921 – 1927
- 1927 – 1928 L. G. Backmanin tultua pääomistajaksi lehti lähentyi kokoomuslaista aatetta
- P.A. Autti omistajaksi 1928: Rovaniemi sai tiukan oikeistolaisen värityksen ja lapualaishenkeä

Sanomalehti Rovaniemi Oy

- Lehti ja paino siirtyivät taloudellisiin vaikeuksiin joutuneelta Autilta uudelle yhtiölle 1930
- Laaja maakunnallinen omistus
- Osakepääoma 300 000 mk – 600 osaketta
- Puolue merkitsi 100 osaketta = 16,7 %

Omistuksen kehitys

- Puolue merkitsee v. 1935 Rovaniemen Kansallisseuran nimiin 20 osaketta
- Puolueen v. 1932 antama 12 000 mk:n laina muutetaan samassa yhteydessä osakepääomaksi = 24 osaketta
- Omistus nyt 144 osaketta = 24 %

Rovaniemi julistautuu puolueettomaksi v. 1940

- Päätoimittajaksi Lapin Kansan päätoimittaja, maalaisliiton kansanedustaja Lauri Kaijalainen
- Lehti julistautui puolueettomaksi
- Suuromistajan (24 %) kanssa ei ollut keskusteltu päätoimittajavalinnasta eikä uudesta aatevalinnasta
- Puolue pyysi lehtiyhtiöltä, että se lunastaisi puolueen suoraan omistamat 124 osaketta

Lapin Kansallisliitto muuttaa

- Kansallisliiton vuosikokouksen päätös 23.3.1942:
- "Koska puolueen ainoa äänenkannattaja koko läänissä toimii Kemissä päätettiin yksimielisesti liiton kotipaikka muuttaa Kemin kaupunkiin."

Omistuksen sekavia vaiheita

- Osakepääoman korotus 300 000:sta 1 mmk:aan 1943
- Lassila & Tikanojan tytäryhtiön Rovaniemen Kauppa-Osakeyhtiön toimitusjohtaja Elis Poranen merkitsi koko korotuksen, 700 000, ja nousee enemmistöomistajaksi
- Poranen myy syksyllä 1944 koko omistuksensa kaksinkertaiseen hintaan Lapin Kansalle

Rovaniemen yhtiökokous tammikuussa 1945 ei hyväksynyt Porasen merkintää

- Osakepääoma 1 mmk jakaantui 2 000 osakkeeseen á 500 mk
- Korotuksesta Kokoomus merkitsi 400 uutta osaketta, joten sen omistus oli nyt 544 osaketta = 27 %
- Kemiläinen kollega Pohjois-Pohja merkitsi 980 osaketta eli omisti Rovaniemi-lehdestä 49 %
- Lehti palautui puolueettomasta Kokoomuksen äänenkannattajaksi

Kokkolan evakon ja huonon hallinnon aiheuttama taloudellinen kaaos

---

- Op:n korotusyritys keväällä 1947
- Jarl Sundquist syksyllä 1947: lehti joko lopetettava tai avustus puolueelta
- Puolue antoi 600 000 mk:n lainan ja johtokunta päättää, että lehti jatkaa vuoden 1948 vaaleihin asti
- 1949 op:n kaksinkertaistaminen 2 mmk:ksi

Puolue huolestuu

- Oulu lokakuusta 1949 ilman kokoomuslehteä Kaiun loputtua
- Puolueen valtuuskunnan työvaliokunta selvittää Rovaniemen ja Pohjois-Pohjan yhdistämistä, jotta Pohjois-Suomeen jäisi edes yksi kokoomuslehti
- Hanke raukesi, sillä lehtiyhtiöt eivät päässeet sopuun ilmestymispaikasta

Akordi vai konkurssi?

- Puolue oli merkinnyt lisää uusissa emissioissa ja lainoittanut Rovaniemeä
- Rahoitus ei kuitenkaan riittänyt ja vuodenvaihteessa 1950-51 oli tehtävä valinta
- Valittiin akordi
- Osakepääoma sen jälkeen 1.4.1951 oli 5,8 mmk
- Siitä miltei 50 % Kokoomuksella
- Loppuvuodesta 1951 Kokoomus lisäsi omistustaan vielä 9 %:lla (tj. Vierimaan Pohjois-Pohjalta ostamat osakkeet), joten se oli nyt lähes 60 %

Kahden vuoden rauha

- Puoluehallitus sai olla rauhassa Rovaniemen taloudellisista ongelmista akordin jälkeen elokuuhun 1953
- Silloin tarvittiin rahaa latomakoneeseen
- Puolue takasi 2/3 investoinnista (3,5 mmk:sta)
- Matriisien lunastamiseen v. 1954 KOP:n vekseli

Latomakone puolueen omistukseen

- Syyskuussa 1954 pääomistajalta lisää rahaa 700 000 mk
- Se ei riittänyt: päällä oli uhka 2 miljoonan uloshausta
- Latomakone siirtyi puolueen omistukseen
- Syksyllä 1955 jälleen rahat loppu: veroja 900 000 maksamatta, palkkoihin (1 mmk) ei rahaa

Pohjois-Suomi 1955 - 1957

- Uusi Suomi perusti Kemiin tytäryhtiön, jonka 4.1.1955 aloittanut sanomalehti Pohjois-Suomi jatkoi Pohjois-Pohjan perintöä
- Uusi Suomi halusi ostaa Rovaniemen ja yhdistää sen Pohjois-Suomeen
- Muodollinen päätösvalta oli rovaniemeläisillä, sillä Kokoomuksen edustus hallituksessa vain nimellinen – yksi edustaja, puolueen talouspäällikkö kunnallisneuvos Matti Heikkilä Pälkäneeltä
- Rovaniemen johtokunta kieltäytyi kaupasta
- Ratkaisu: Kokoomus myi omistamansa tuotantovälineen, latomakoneen 22.9.1955 Uudelle Suomelle
- Rovaniemen ilmestymisedellytykset päättyivät ja lehti loppui 30.9.
- Rovaniemi liitettiin Pohjois-Suomeen
- Rovaniemen levikki lopettamishetkellä 2 300 kpl
- Kokoomus otti vastatakseen Rovaniemi Oy:n velat yhtiön omaisuuden realisoinnin jälkeen – 4,2 mmk

Rovaniemen poliittinen merkitys

- Investointeja horjuvaan lehteen jatkettiin kommunismin pelossa
- Huolimatta Kokoomuksen – vahvastakin – omistuksesta lehden puoluekanta hoiperteleva
- Vuoden 1948 vaaleissa tärkeä propagandarooli
- Auktoriteetin lisääjä läänin puolueuskollisille
- Sitoutuneiden päätoimittajien johtaessa lehteä sillä oli selkeä poliittisen vaikuttamisen rooli:
  - P.A. Autti, Erkki Tervo, Antti Laakso

Rovaniemen merkitys vuoden 1954 vaaleissa

- Lapin Kansallisliiton pj. Eino Aalto-Setälä:
- "Viime eduskuntavaalien edellä päätoimittaja Laakson taitavasti johtama sanomalehtipropaganda Rovaniemi-lehdessä käsityksemme mukaan suurelta osalta aiheutti sen, että kokoomuksen äänimäärä melkein kaikissa levikkialueen pitäjissä nousi, jopa Rovaniemen kauppalassa niin huomattavasti kuin 472:lla äänellä."

Kaiku 1878 – 1949

- Kokoomus tullut Kirjola Oy:n osakkaaksi 1933
- IKL valtasi lehden samana vuonna mutta Kaiku jäi Kokoomuksen ja IKL:n yhteiseksi äänenkannattajaksi
- Puolue myi omistuksensa 1939
- Omistuskysymys uudelleen esille 1948 mutta epäluulot ja erimielisyys vallitsevat
- Kokoomuksen suorittamaton vaalivelka 1948 hiertää
- Kun Oulun läänin Kansallisliitto ei ollut 3.10.1949 maksanut vaalivelkaa, päätti Kirjola Oy lakkauttaa Kaiun
- Kaiun maksullinen levikki lopettamishetkellä 1950 kpl

Kalajokilaakso

- Kokoomuksen lehtitilanne 1954
  - Kaiku loppunut
  - Pohjois-Pohjan, Rovaniemen ja Kajaanin, mahdollisesti Kokkolankin tulevaisuus epävarma
- Päiviö Hetemäen aloitteesta puolue päätti ostaa Kalajokilaakson, jotta
  - Kokoomukselle jäisi edes yksi lehti Vaasan pohjoispuolelle ja jotta
  - se ei joutuisi maalaisliittolaisen Liiton haltuun
- Jo samana vuonna päätettiin irtautua siitä:
  - Tuure Junnila: "...käsittämätöntä, miten asiassa on voitu olla mukana"

Muu Suomi

- Sotien jälkeen Kokoomus menettänyt 13 äänenkannattajaansa
- Ongelmalehtiä 1950-luvulle saakka:
  - Mikkelin Sanomat, Sisä-Suomi, Savo-Karjala
- Kyselyjä toiseen suuntaan: konsuli Lauri Hallman halusi v. 1937 ostaa Kokoomukselta osake-enemmistön Savosta
  - Puolue ei luottanut Hallmanin lupaukseen että Savo säilyisi Kokoomuksen äänenkannattajana
  - Kokoomus osti Hallmanin osakkeet

Uusi Suomi avunpyytäjien kohteena

- Laatokka 1950 – ei ostettu
- 1/3 Etelä-Suomesta – ei ostettu
- Mikkelin Sanomat 1953: voisiko US avustaa?
- Lahti 1954 – hintapyyntö 55 mmk, ei kauppaa
- Pohjois-Pohja 1954 – kauppahinta 9 mmk: ostettiin